

Posudek bakalářské práce Davida Vilhama Svoboda: možnosti rozvoje otevřené společnosti a podpora podmínek pro rozvoj svobody jako základu cest k otevřenosti

Akademické texty se dají hodnotit podle jejich učenosti nebo podle originality jejich nápadů. Posuzovaná bakalářská práce cituje pouze 8 knih, a v učenosti tedy její silnou stránku hledat nelze. Originální nápady v textu také nejsou, anebo pokud autor nějaké má, nepodařilo se mu je dostatečně jasně a přesvědčivě vyložit. Opakuje, co už bylo mnohokrát řečeno, jak by zjistil, kdyby se začel i do další literatury.

Autor vzal doslova zadání napsat „esej“ a píše volnou esejistickou formou. Je třeba ocenit dobré vyjadřování a tu a tam nějakou dobře formulovanou myšlenku. Do ranku Baumanů a Bělohradských ale zatím nepostoupil, nedává si dostatečný pozor, aby se vyhnul banálním nebo problematickým tvrzením, o což při psaní esejí jde především. Když se pokouší o hlubší argumentaci, stává se problémem, že nezná nebo nenavazuje na velké diskuse, která se kolem konkrétních témat vedou velmi dlouho.

Nerozumím tomu, proč v eseji, který se celý točí kolem koncepce otevřené společnosti, není citován, ba ani letmo zmíněn, muž, který tento pojem uvedl do oběhu - Karl R. Popper. Důvody tohoto opomenutí by měl autor u obhajoby vysvětlit.

Úvodní vymezení problému je sice nedostatečně konkrétní, ale vzbuzuje velké naděje, včetně té, že v dalším textu autor svůj problém upřesní a nabídne jasnou a zdůvodněnou odpověď. To se bohužel neděje a závěr je podle toho vágní a neuspokojivý. Na konci textu se dozvíme, že „(c)esta k vytvoření otevřené společnosti a rozvoji svobody je nesmírně složitým a obtížným fenoménem“, ale to jsme už věděli, a právě proto jsme byli zvědaví, co nového autor řekne.

Autor nedostatečně jasně rozlišuje mezi vlastním názorem a empirickým nebo argumentačním zdůvodněním takového názoru. Mít názory je jistě nesmírně důležité v životě, ale v akademické práci jde o to, názory zdůvodňovat. Slovo „myslím“ tuto funkci neplní. Stejně tak častá normativní tvrzení (mělo by/má/musí být) potřebují nějaké *zdůvodnění*.

Autor naříká nad současným kapitalismem alias „systémem“, ale neříká konkrétně, co je na něm tak špatného. Nutnost, potřeba, nedostatek omezující svobodu existovaly dávno před kapitalismem a není jisté, že problémy, které autor dává za vinu kapitalismu, jsou skutečně problémy způsobené kapitalismem, nebo jde spíš o obecné omezující podmínky lidské svobody. Řeči o tom, že „systémové myšlení“ převálcuje každý pokus o „alternativu“, nejsou za prvé nové (Frankfurtská škola, levicová hnutí roku 1968, Chomski atd.) a za druhé jsou příliš vágní na to, aby mohly sloužit za základ jakéhokoli zajímavého uvažování. Ani konceptuální perly jako „objektivní prožitek útlaku“ nestačí k tomu, aby nevěřícího Tomáše přesvědčily o tom, že naše dnešní problémy mají jednoho hlavního viníka, rozuměj kapitalismus, a že naše situace je bezvýchodná. Kupříkladu onen necitovaný Popper si něco takového rozhodně nemyslel.

Ponurý obraz „kapitalismu“ je jako názor zcela legitimní, ale v bakalářské práci by měl být podepřen argumenty a daty. Bylo by dobré se také vypořádat s pozitivními vizemi kapitalismu a nezamýšlených důsledků lidského jednání (stačila by stará rakouská liberální škola Popper, Hayek a spol.).

V poslední kapitole autor slibuje, že popíše „institucionální rámec“ pro otevřenou společnost. Žádnou dostatečně konkrétní představu o souboru institucí nutných a dostatečných pro

otevřenou společnost ale neformuluje. Jeho návrhy jsou už důvěrně známé: globální vláda práva a autonomní občanská společnost na „grassroots“ úrovni . Nedalo by se mluvit konkrétněji? Pokud jde o první návrh, je paradoxní, že přítel svobody očekává tolik dobrého od globalizované superelitní vrstvy právníků a funkcionářů mezinárodních organizací a sází na reglementaci života na nejvyšší možné, tj. celosvětové úrovni.

Velmi tenký led praská autorovi pod nohama v částech věnovaných pozitivní a negativní svobodě. Naštěstí odkazuje na klasickou Berlinovu esej na toto téma. Dále však nezmiňuje a nenavazuje na vůbec nic z obrovské diskuse kolem Berlina. Negativní a pozitivní svobodu občas definuje poněkud nejasně a občas se dostává k naprosto nepochopitelným tvrzením, která by vyžadovala mnohem důkladnější argumentaci. Např.: „svoboda k je vlastně jen projevem snahy o získání více svobody od“. Není snadné této větě porozumět. Celá debata o svobodě, determinismu a různých typech svobody trpí nedostatečnou znalostí nebo využíváním aspoň základní literatury (Kant, J.S. Mill).

Podobné platí o autorově pokusu o náčrt možnosti hodnotového konsensu ve společnosti. V politické filosofii se 30 let zuřivě diskutuje o tom, jestli mohou existovat společně sdílené minimální hodnoty nebo aspoň shoda na procedurách, pokud ano, za jakých podmínek, které hodnoty to jsou a co to znamená pro organizaci politického života. Nestačí říci, že bychom na sebe měli být hodní a diskutovat spolu bez omezení.

Protože jde o bakalářskou práci a zdá se mi možné respektovat fakt, že autor psal esej, doporučuji daný text k obhajobě. Pokud uspokojivě vysvětlí absenci Poppera, výše uvedenou větu o vztahu negativní a pozitivní svobody a další zmíněné nedostatky, navrhuji hodnotit ji v pásmu 30-35 bodů.

V Memphisu, Tennessee, USA, 11. srpna 2008

Marek Skovajsa, Ph.D.